



انجمن علمی فقه جزای تطبیقی ایران

Journal of

Comparative Criminal Jurisprudence

www.jccj.ir



فصلنامه فقه جزای تطبیقی

Volume 3, Issue 4, 2023

Investigating the Criminal Guarantee of Breach of Trade Secrets and Trademarks from the Perspective of Jurisprudence and Iranian Law and French Law

Somayeh Rahmani¹, Hamide Rahanjam²

1. PhD Student of Private Law, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

2. Faculty Member of Private Law Department, Islamic Azad University, Takestan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 13-26

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0003-1268-2822

TELL: +989127825993

Email: prsrahmanim@gmail.com

Article history:

Received: 28 Jun 2023

Revised: 16 Nov 2023

Accepted: 23 Nov 2023

Published online: 22 Dec 2023

Keywords:

Criminal Sanction, Violation of Secrets, Trademarks, Fine, Imprisonment.

ABSTRACT

Industrial property rights are important issues that play an important role in the technological and industrial development of countries. Criminal guarantee for the protection of this type of intellectual property rights and its examples such as trade secrets and trademarks have received less attention and investigation. The purpose of this article is to investigate the criminal guarantee for breach of trade secrets and trademarks from the perspective of jurisprudence and Iranian law and French law. This article is descriptive and analytical, and it has investigated the mentioned subject by using the library method. The findings indicate that in French law, the punishment of imprisonment and fine is determined as a criminal sanction for the violation of trade secrets and trademarks. In Iranian law, unlike French law, there is no criminal protection of trade secrets and there are no comprehensive laws in this regard. Trade secrets are not mentioned in any of the articles of the patent law, and only the law of electronic commerce and the law of computer crimes and the law of publishing and free access to information have implicitly and limitedly mentioned and supported this right. Violation of the confidentiality of trade secrets is mentioned in the laws of Iran in scattered laws and in a vague and incomplete manner. Another point is that the French law for the violation of trade secrets and trademarks has determined a monetary penalty of up to one million francs, which is in line with decriminalization and reducing the motivation of industrial property crimes, which are mainly financial, because the economic benefit of committing the crime is largely eliminated.



This is an open access article under the CC BY license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Rahmani, S & Rahanjam, H (2023). "Investigating the Criminal Guarantee of Breach of Trade Secrets and Trademarks from the Perspective of Jurisprudence and Iranian Law and French Law". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 3(3): 13-26.



۱۴۰۲ دوره سوم، شماره چهارم، زمستان

بررسی ضمانت کیفری نقض اسرار و علائم تجاری از منظر فقه و حقوق ایران و حقوق فرانسه

سمیه رحمانی^{*}، حمیده رهانجام^۲

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

^۲. عضو هیأت علمی، گروه حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، تاکستان، ایران.

چکیده

حقوق مالکیت صنعتی از موضوعات مهمی است که نقش مهمی در توسعه فناوری و صنعتی کشورها ایفا می‌کند. ضمانت کیفری حمایت از این نوع حقوق مالکیت فکری و مصادیق آن مانند اسرار و علائم تجاری کمتر مورد توجه و بررسی قرار گرفته است. هدف مقاله حاضر بررسی ضمانت کیفری نقض اسرار و علائم تجاری از منظر فقه و حقوق ایران و حقوق فرانسه است. این مقاله توصیفی - تحلیلی است و با استفاده از روش کتابخانه‌ای به بررسی موضوع مورد اشاره پرداخته است. یافته‌ها بر این امر دلالت دارد که در فقه، مالکیت فکری و به‌تبع آن اسرار و علائم تجاری مورد حمایت بوده و امکان جرمانگاری در حمایت از این مصادیق مالکیت صنعتی وجود دارد. در حقوق فرانسه، مجازات حس و جزای نقدی به عنوان ضمانت کیفری نقض اسرار و علائم تجاری تعیین شده است. در حقوق ایران، اما برخلاف حقوق فرانسه، حمایت کیفری از اسرار تجاری صورت نمی‌گیرد و قوانین جامعی در اینباره وجود ندارد. در هیچ‌یک از مواد قانون ثبت اختراعات، اسرار تجاری مورد اشاره قرار نگرفته و فقط قانون تجارت الکترونیکی و قانون جرائم رایانه‌ای و قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، به طور ضمنی و محدود این حق را مورد اشاره و حمایت قرار داده‌اند. در حقوق ایران در قوانین پراکنده و آن هم به صورت مبهم و ناقص به نقض محرمانگی اسرار تجاری اشاره شده است. نکته دیگر حقوق فرانسه برای نقض اسرار و علائم تجاری مجازات سنیگن مالی تا یک‌میلیون فرانک تعیین کرده که این روش همسو با کیفرزدایی بوده و انگیزه جرایم مالکیت صنعتی که عمدتاً مالی، است را کاهش، می‌دهد، زیرا صرفه اقتصادی ارتکاب جرم تا حد زیادی از بین می‌رود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ١٣-٢٦

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۳-۱۲۶۸-۲۸۲۲

prsrhmanim@gmail.com : ایمیل

ساقه و قاله

تاریخ دیده بافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۷

١٤٠٢/٨/٢٥ : تاریخ مولادش

تاریخ نہادش : ۱۴۰۲/۹/۲

وازگان، کلیدی:

ضمانت کیفری، نقض اسرار، علائم تجارتی، جزای نقدی، حبس:



مقدمه

جنایی افتراقی یا به زبان حقوقی، شاخه‌ای جدید و فنی از حقوق کیفری تحت عنوان حقوق کیفری مالکیت صنعتی می‌باشد» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴: ۲۷۲/۲-۲۰۵). در بند «الف» ماده ۳۰ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، علامت تجاری این‌گونه تعریف شده است: «علامت، یعنی هر نشانه قابل رؤیتی که بتواند کالاهای خدمات اشخاص حقیقی یا حقوقی را از هم تمایز سازد.» علامت تجاری عبارت است از هر نشانه تمایز بخشی که کالا یا خدمات مشخصی را که بهوسیله اشخاص یا شرکت‌های تولیدی، تجاری، خدماتی ارائه می‌گردد معرفی و از کالا و خدمات اشخاص و شرکت‌های مشابه تمایز می‌گرداند. عناصر تشکیل دهنده یک علامت تجاری را در جدید و تازه‌بودن، ظاهر و آشکاربودن، گمراه‌کننده‌بودن خلاصه کرد. بررسی ضمانت اجراهای کیفری که در قوانین کشورها و مطالعه تطبیقی آن با همان مسائل در حقوق بومی زمینه را برای آشنایی با راهکارها و ضمانت اجراهای عادلانه‌تر و کارآمدتر در نظام حقوقی داخلی و بصیرت بیشتر فراهم می‌نماید. همین امر انجام تحقیق حاضر را به یک ضرورت مبدل ساخته است.

۱- ضمانت کیفری نقض اسرار و علائم تجاری از منظر فقه

فقهای شیعه هیچ تأکیدی بر محسوس‌بودن شیء متعلق مال ندارند (خوئی، ۱۴۱۹: ۲۰/۲؛ اصفهانی، ۱۴۱۸: ۳۶۴/۳-۳۶۵) و اگر عرف عقلاً امری را مال بداند، چه آن امر محسوس باشد، چه غیرمحسوس، کافی است. در همین راستا با ملاحظه تاریخ فقه می‌توان دریافت که فقه‌ها از گذشته‌های دور قائل به صحت بیع دین یا عین کلی و مالکیت بر آن‌ها بوده‌اند که فی نفسه اموری غیرمحسوس هستند. شاید برای همین است که مشروعيت اموال فکری خیلی سریع نزد اکثریت قاطع فقهای شیعه تثبیت شد. اطلاعات سری تجاری نیز به عنوان مصدقای از اموال فکری امری غیرمحسوس است که قابلیت تعریف در دایره شمول حقوق مالکیت فکری را دارد، بعلاوه یکی از عناصری که برای این‌گونه اطلاعات ذکر شد، لزوم درآمدزایی به معنای ارزش اقتصادی مستقل بود و چون وجود ارزش اقتصادی و درآمدزایی فرع بر مالیت‌داشتن این‌گونه اطلاعات است و از طرفی مال‌بودن اطلاعات مذبور باتوجه به

امروزه یکی از دغدغه‌های مهم بسیاری از کشورهای پیشرفت‌ته، مسائل مربوط به حقوق مالکیت فکری و حمایت از این اموال می‌باشد. یکی از زیرساخت‌هایی که می‌تواند خاصمن پیشرفت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و شرکت‌های دانش بنیان در عرصه دانش‌محوری باشد، حمایت و توجه به حقوق مالکیت صنعتی است. همچنین پیشرفت‌های تکنولوژی سبب شده که محصولات حاوی مالکیت صنعتی راحت‌تر ابداع و بازاریابی شوند و درنتیجه در سطح جهانی توزیع گردد، فلذا اهمیت حمایت از این حقوق بر هیچ جامعه‌ای پوشیده نمی‌باشد. یکی از مهم‌ترین انواع ضمانات اجراهایی که دولت‌ها در جهت حمایت از مالکیت فکری بدان توجه دارند، ضمانت اجراهای کیفری است. باید خاطرنشان کرد که جرائم ارتکابی در حوزه مالکیت فکری علاوه بر جامعه و صاحبین حقوق برای مصرف‌کنندگان نیز ایجاد ضرر می‌نماید. با توجه به اینکه نقض حقوق شاخه‌های متعدد مالکیت فکری آثار مخرب اقتصادی و اجتماعی فراوانی در سطح جامعه به دنبال دارد، اغلب دولت‌ها استفاده از راهکارهای کیفری را که از جنبه بازدارندگی بیشتری برخوردار بوده و نقش مهمی در پیشگیری از وقوع جرائم دارند، برای حمایت از مالکیت فکری بر می‌گذینند. «اسرار تجاری دارای ارزش اقتصادی فراوانی می‌باشد؛ از این‌رو همواره ممکن است مورد تجاوز و دستبرد از سوی افرادی قرار گیرد که منافع خود را در استفاده آسان از نتایج تلاش‌های فکری دیگران می‌بینند. اگرچه صاحبان اسرار تجاری می‌توانند با پیشگیری و اعمال ضمانت اجراهای مدنی از حقوق خود دفاع کنند، ولی تهدید به ضمانت اجراهای مدنی برای جلوگیری از نقض محرمانگی اسرار تجاری کافی نبوده و بازدارندگی مناسب را نخواهد داشت. بنابراین ضروری است کشورها با اعمال ضمانت اجراهای کیفری نسبتاً شدید حمایت از اسرار تجاری را استحکام بخشیده و به جرم‌انگاری نقض محرمانگی اسرار تجاری چه در فضای واقعی و چه در فضای مجازی مبادرت ورزند. اسرار تجاری به دلیل تخصصی و فنی بودن، حمایت کیفری ویژه‌ای را همراه با اعمال سازوکارهای مناسب می‌طلبند، یعنی حمایت از اسرار تجاری نیازمند به کارگیری یک سیاست

به لحاظ تشریعی مباح است. بنابراین هر فعالیت و عملی که نص تشریعی بر حرمت یا وجوب آن دلالت نکند، ولی امر می‌تواند با دادن صفت ثانوی از آن منع و یا به آن امر کند» (صدر، ۱۴۱۷: ۶۸۹). به بیانی دیگر، نظریه منطقه‌الفراغ مدعی است که پاره‌ای از روابط انسان تطور و دگرگونی دارد و خداوند متعال شیوه قانونگذاری در آن را با تبیین اصول و ضوابطی به‌عهده حاکم اسلامی گذاشته است. از همین‌رو یکی از آن حوزه‌ها، شناسایی حقوق مالکیت فکری اطلاعات سری در عرصه تجارت است، بدین‌شرح که اطلاعات مزبور به لحاظ اینکه در آن خلاقیت فکری هست، در این منطقه قرار دارد و حاکم اسلامی با توجه به مقتضیات زمان و مکان اباhe بهره‌گیری از این‌گونه اطلاعات برای غیرپدیدآورنده آن را منع کرده است.

۲- ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری در حقوق ایران و فرانسه

در این قسمت به بررسی ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری در حقوق ایران و فرانسه پرداخته می‌شود.

۱-۲- ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری در حقوق ایران
در حقوق ایران متأسفانه به رغم اینکه با تصویب «قانون تجارت الکترونیکی» در سال ۱۳۸۲ حمایت کیفری از اسرار تجاری در فضای مجازی، هرجند به صورت ناقص صورت پذیرفت، ولی حمایت کیفری از اسرار تجاری در فضای واقعی همچنان به دست فراموشی سپرده شد و جز برخی قوانین که آن‌هم به صورت کلی و مبهم بدان پرداخته‌اند، قوانین دیگری مشاهده نمی‌شود. با توجه به قوانین موجود در سطح کشور، متأسفانه در حال حاضر نمی‌توان مقرره قانونی قبل اتکایی یافت که به نحو قاعده‌مند و صریح به مقابله با جرائم علیه اسرار تجاری در فضای واقعی بپردازد. بنابراین می‌توان اذعان کرد که قوانین کیفری ایران در این زمینه دارای نقص بوده و باید هرچه زودتر راهکارهای کیفری برای مقابله با جرائم علیه اسرار تجاری همانند سایر شاخه‌های گوناگون مالکیت صنعتی مورد پیش‌بینی قرار گرفته و نقض موجود در قوانین برطرف شود، اما تا زمانی که این خلاصه قانونی پر نشده، به طور ناقص

ادله مالیت حقوق فکری قابل توجیه است، اطلاعات مزبور می‌تواند مصداقی از اموال فکری باشد و ذیل عنوان مالکیت فکری قرار گیرد.

در فقه جهت ضرورت حمایت کیفری از اسرار و علائم تجاری می‌توان به قواعد مختلفی استناد کرد. قاعده سلطنت از جمله این قواعد است. از این منظر، «هر کس چیزی تأثیف کند، آن تأثیف نتیجه کار فکری و اندیشه‌وی بوده، بنابراین مالک و صاحب آن است و حق دارد دیگران را از هرگونه دخل و تصرفی در آن بازدارد، زیرا مردم شرعاً و عرفاً بر اموال خویش مسلط هستند، البته مالکیت او مطلق نیست و دلیلی بر حرمت انتفاع و تصرفات معنوی مانند مطالعه و استناد به آن وجود ندارد. آنچه جایز نیست، نسخه‌برداری و تکثیر بدون اجازه مؤلف است که در این صورت می‌تواند مطالبه حق کند» (حسینی روحانی، ۱۳۸۵: ۹۷-۴۳).

قاعده لا ضرر از دیگر قواعد در این خصوص است. می‌توان قاعده لا ضرر را از مبانی فقهی جبران خسارت نقض انواع مالکیت‌های صنعتی، یعنی اختراعات، طرح‌های صنعتی و علامت‌های تجاری مورد تأکید در قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ قلمداد کرد. قاعده لا ضرر قاعده فقهی برگرفته از متن حدیث نبوی «لا ضرر و لا ضرر فی الاسلام» که بر نفی ضرر و زیان زدن به خود و دیگران در دین اسلام و حرمت آن دلالت می‌کند، اگرچه در تفسیر قاعده لا ضرر اختلاف‌نظر وجود دارد، ولی قاعده مزبور را چه به معنی نفی حکم ضروری (انصاری، ۱۴۱۴: ۳۷۳؛ انصاری، ۱۳۷۵: ۳۷۴) یا نفی ضرر غیرمتدارک (نراقی، ۱۴۱۰: ۲۵) یا نفی ضرر غیرمتدارک (نراقی، ۱۴۰۸: ۱۸) بگیریم تصرف در چنین حقوقی جائز نبوده و مستلزم اجازه از صاحبان آن‌ها است.

علاوه‌براین، «منطقه‌الفراغ به حوزه‌ای از شریعت اسلامی ناظر است که به سبب ماهیت متغیر آن، احکام موضوعات و عنوانی می‌تواند متغیر باشد و شارع، وضع قواعد مناسب با اوضاع و احوال و مقتضیات زمان و مکان را با حفظ ضوابط و در چارچوب معینی به‌عهده ولی امر گذاشته است» (حکمت‌نیا، ۱۳۸۶: ۳۷۶-۳۷۷). به تعبیر بنیانگذار این نظریه، «هر فعل

تحصیل شده است، از طریق مراجع ذیصلاح قضایی، تعیین جریمه نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال، در صورت نقض ممنوعیت‌های ماده ۴۵ این قانون را مورد پیش‌بینی قرار داده است، اما در مورد تعیین مجازات حبس برای مرتکبین اعمال ممنوعه فوق الذکر که جنبه بازدارندگی بیشتری داشته و سازگار با هدف ارعاب و بازدارندگی مجازات‌ها می‌باشد، ساكت مانده که این امر نمی‌تواند معقول باشد و بهتر است هرچه زودتر اقدام به تعیین مجازات‌های مناسب در این زمینه نمود.

البته قانون‌گذار در ماده ۷۵ این قانون نیز اقدام به تعیین مجازات برای کسانی که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی بنگاه‌ها، شرکت‌ها و سایر اشخاص بوده، ولی آن‌ها را منتشر یا افشا می‌کنند یا از این اطلاعات به نفع خود یا ثالث بهره می‌جویند، نموده است و مجازات حبس تعزیری از ششم‌ماه تا دو سال یا جزای نقدی از چهل میلیون (۴۰/۰۰۰) ریال تا چهارصد میلیون (۴۰۰/۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات و نیز جبران خسارات ناشی از افشاء و یا انتشار اطلاعات را برای مرتکب در نظر گرفته است، اما از مفاد این ماده تنها می‌توان علیه کسانی که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی شرکت و بنگاه بوده و آن‌ها را به‌طور غیرمجاز افشا کرده‌اند، استفاده کرد. همچنین در اینکه اسرار تجاری نیز جزء اطلاعات داخلی شرکت‌ها می‌باشد یا خیر، نمی‌توان با قطعیت نظر داد. بنابراین مشاهده می‌شود که علی‌رغم ممنوعیت اعمال مذکور در ماده ۴۵، راهکار کیفری مناسبی در جهت جلوگیری از این نقض حقوق‌ها پیش‌بینی نشده و قانون‌گذاری ایران در این مورد با نقص قابل توجهی مواجه هست که باید هرچه زودتر در جهت برطرف‌ساختن این نقیصه اقدام نمود.

۱-۲- ضمانت کیفری اسرار تجاری در قانون مجازات اسلامی

ضمانت کیفری اسرار تجاری مقرر می‌دارد: «اطباء و جراحان و ماماهای داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفة خود محروم اسرار می‌شوند، هرگاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه‌ماه‌یک‌روز تا یک‌سال حبس و یا به یک‌میلیون و پانصد هزار تا شش‌میلیون ریال

می‌توان از مفاد مواد زیر برای حمایت از اسرار تجاری در سطح کشور بهره جست:

۱-۱-۲- ضمانت کیفری اسرار تجاری در قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور که در سال ۱۳۸۶ مورد تصویب مجلس شورای اسلامی قرار گرفت، در بند «ج» ماده ۴۵ خود «مداخله در امور داخلی و یا معاملات بنگاه یا شرکت رقیب را به‌وسیله تغییر، تحریک یا وادارساختن یک یا چند سهامدار، صاحب سرمایه، مدیر یا کارکنان یک بنگاه و یا شرکت رقیب از طریق اعمال حق رأی، انتقال سهام، افسای اسرار، مداخله در معاملات بنگاه‌ها و یا شرکتها یا روش‌های مشابه دیگر را ممنوع اعلام کرده است.» همچنین در بند «ک» همین ماده «کسب و بهره‌برداری غیرمجاز از هرگونه اطلاعات داخلی رقبا در زمینه تجاری، مالی و فنی و نظایر آن به نفع خود یا اشخاص ثالث» نیز ممنوع اعلام شده است.

بنابراین مطابق این قانون یکی از اعمالی که در رقابت تجاری ممنوع اعلام شده است، افسای اسرار تجاری و همچنین بهره‌برداری غیرمجاز از هرگونه اطلاعات داخلی رقبا در زمینه تجاری می‌باشد، اما بنا به نص ماده ۴۵ مفاد این قانون فقط در مورد اسرار تجاری متعلق به شرکت و بنگاه‌ها قابل اجراست، اما از آنجا که هر تاجر حقیقی نیز دست‌کم با دایرکردن یک بنگاه به فعالیت می‌پردازد، می‌توان وی را نیز مشمول این ماده دانست.

اما نکته‌ای که در این قانون عجیب به نظر می‌رسد، عدم تعیین مجازات مناسب برای افساکننده و همچنین فردی است که حقوق مذکور در ماده ۴۵ این قانون را نقض کرده است، متأسفانه علی‌رغم اینکه این قانون اقدام به ممنوع‌ساختن اعمال مذکور در بندۀای «ج» و «ک» ماده ۴۵ نموده است، اما مجازات مناسبی برای مرتکبین این اعمال پیش‌بینی نکرده است که این هم از نقض‌های قانون‌گذاری ایران محسوب می‌شود. قانون‌گذار در بندۀای ۸ و ۱۲ ماده ۶۱ این قانون در مورد اعمال ممنوعه مذکور در ماده ۴۵، صدور دستور استرداد اضافه درآمد و یا توقیف اموالی که از طریق ارتکاب رویه‌های ضدرقبتی موضوع مواد ۴۴ تا ۴۸ این قانون

تحصیل نموده و یا برای اشخاص ثالث افشا نماید، به حبس از شش ماه تا دوسال و نیم و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.» همان‌طور که مشاهده می‌شود، این قانون برای عمل کسانی که در بستر مبادلات الکترونیکی به‌طور غیرقانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه‌ها و مؤسسات را برای خود تحصیل کرده یا آن را برای اشخاص ثالث افشا نمایند، عنوان مجرمانه داده و فرد مذکور را مجرم به‌حساب می‌آورد، البته در مورد این ماده عده‌ای معتقد‌نند که این قانون برای هر نوع استفاده از فناوری‌های الکترونیکی در تبادل اطلاعات است که یکی از مصادیق آن استفاده در حوزه تجارت الکترونیکی است (پورسید، ۱۳۸۶: ۴۹-۶)، اما در مقابل عده‌ای نیز معتقد‌نند که تحقیق جرائم مندرج در این قانون منحصراً در بستر مبادلات مالی رایانه‌ای می‌تواند صورت گیرد (جاویدنیا، ۱۳۸۶: ۱۸۰-۱۵۸). با توجه به اینکه مفون نیز در متن ماده عبارتی نظیر بنگاه اقتصادی و اسرار تجاری و اقتصادی را به کار برد که بیشتر دال بر مالی‌بودن این مبادلات می‌شود، بنابراین باید نظر افرادی را تأیید کرد که تحقیق جرائم را فقط در بستر مبادلات مالی رایانه‌ای ممکن می‌دانند.

البته آنچه که در این ماده مورد حمایت قرار داده شده است، اسرار تجاری متعلق به بنگاه‌ها و مؤسسات است، پس هیچ شخصی اعم از تاجر یا غیرتاجر بدون اینکه بنگاه یا مؤسسه‌ای را برای فعالیت خویش اختصاص داده باشد، نمی‌تواند خواستار حمایت قانونی از اسرار خویش در قالب این ماده باشد. همچنین اسرار می‌بایست تجاری و اقتصادی باشند و اسرار دیگر نمی‌تواند مورد حمایت این مقررات باشد.

ایرادی که در مورد میزان مجازات مقرر در این ماده می‌توان بیان داشت، علاوه‌بر عدم تناسب مجازات مقرر با شدت جرم ارتکابی در فرضی که عمل مجرمانه زیان هنگفتی را برای فرد صاحب اسرار تجاری وارد می‌آورد، تعیین جزای نقدی به‌صورت ثابت می‌باشد، بدین‌ نحو که عمل مجرمانه با هر شدتی که صورت گرفته و با هر درجه زیانی که برای فرد به بارمی‌آورد، علاوه‌بر میزان جنسی که تعیین میزان آن به اختیار قاضی دادگاه واگذار شده و می‌تواند از شش ماه تا دوسال و نیم میزان جنس مقرر در ماده، هر میزانی که صلاح

جزای نقدی محکوم می‌شوند.» این ماده نیز همان‌طور که در متن آن اشاره شده است، شامل کسانی می‌شود که به مناسبت شغل یا حرفة خود محروم اسرار می‌شوند و همانند موردي افرادي که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی شرکت‌ها و بنگاه‌ها می‌باشند و این اطلاعات را افشا می‌کنند، مورد اشاره قرار گرفته و برای آن مجازات مقرر شده است. بنابراین در صورتی که فاش‌کنندگان اسرار تجاری را نیز شامل ماده ۶۴۸ ق.م.ا بدانیم، باز با ایراد عده‌ای مواجه می‌شویم، بدین‌صورت که فقط با استناد این ماده می‌توان افرادی را مورد محاکمه قرار داد که به مناسبت شغل و حرفة خود محروم اسرار تجاری فرد واقع شده‌اند و آن‌ها را به‌طور غیرمجاز افشا کرده‌اند، اما در مورد افرادی که بدون مناسبت شغل و حرفة خود بر اسرار تجاری دیگری آگاهی می‌یابند و سپس مبادرت به افشای آن‌ها می‌نمایند، این ماده نمی‌تواند مورد استناد قرار گیرد، بنابراین در این مورد نیز با نقص قبل توجهی مواجه هستیم که باید هرچه زودتر در جهت رفع این نقص اقدام شود. عدم تناسب میان ارزش اقتصادی راز تجاری فاش شده و مجازات مقرر در ماده ۶۴۸ ق.م.ا نیز به وضوح قابل رویت است. همچنین چنانچه دریافت‌کننده اسرار، از افشاء غیرقانونی اسرار مطلع باشد، نمی‌توان وی را تحت تعقیب قرار داد.

۳-۱-۲- ضمانت کیفری اسرار تجاری در قانون تجارت الکترونیک

مطلوب ماده ۶۴ قانون تجارت الکترونیک: «بهمنظور حمایت از رقابت‌های مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیرقانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه‌ها و مؤسسات برای خود و یا افشاء آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتكب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.»

همچنین بر طبق ماده ۷۵ این قانون: «متخلفین از ماده ۶۴ این قانون و هرکس در بستر مبادلات الکترونیکی بهمنظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدام مبنی بر عدم افشاء اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسرار تجاری آنان را برای خود

محسوس‌تری را برای فرد به دنبال داشته باشد. بنابراین در صورتی که فردی بدون رضایت صاحب اسرار تجاری، اسرار وی را منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد و این اقدام وی منجر به ورود ضرر به صاحب اسرار شود، بر طبق ماده ۱۷ قانون فوق الذکر مجرم محسوب شده و به تحمل مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد.

۲-۲- ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری در حقوق فرانسه در فرانسه، از اسرار صنایع در ساخت و تولید کالا و دانش تجربی با مهارت‌های فنی و همچنین در زمینه تولیدات صنایع الکترونیکی، از جمله محصولات و صنایع الکتریکی مداربسته و دستاوردهای گیاهی و امثال آن به طرق مختلف حمایت به عمل آمده است. ماده L621-1 قانون مالکیت فکری و صنعتی مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۹۲ فرانسه به منظور حمایت از اسرار ساخت و تولید محصولات صنعتی، مجازات نقض حقوق اسرار مذبور با تجاوز به آن را به ماده ۷ L152 قانون کار احاله کرده است. طبق ماده ۷ L152 قانون کار فرانسه، هر مدیر با کارگری از کارکنان یک مؤسسه صنعتی افشاء کند یا اقدام به افشاء یکی با تمامی از اسرار ساخت آن مؤسسه کند، به دو سال حبس و دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) فرانک جریمه خواهد شد (اما می، ۱۳۹۶: ۳۸۹). دادگاه می‌تواند همچنین به عنوان مجازات تكمیلی از مدت پنج سال و بیشتر، مجرم را به محرومیت از حقوق مدنی و خانوادگی پیش‌بینی شده در ماده ۱۳۱-۲۶ قانون مجازات محکوم نماید. قانون‌گذار فرانسه با اینکه نقض اسرار ساخت را جرم تلقی کرده است، ولی از اسرار ساخت و افشاء اسرار ساخت، تعریف قانونی به عمل نیاورده است که عدم‌معرفی قانونی اسرار ساخت و عدم‌معرفی با توصیف قانونی انشاء در عمل و در رسیدگی قضایی که عموماً اختلاف‌نظر پیش می‌آمد، مشکلات فراوانی ایجاد خواهد کرد و این اختلاف‌نظرها می‌تواند قاضی را دچار سردرگمی کند و حقوق اشخاص را در معرض خطر تضییع قرار دهد.

عدم تعریف قانونی اسرار ساخت و افشاء یا نقض آن را نمی‌توان دال بر بی‌توجهی یا مسامحه قانون‌گذاران فرانسه یا سایر کشورهای جهان دانست، زیرا اسرار و افشاء اسرار،

تشخص می‌دهد، برای مرتكب در نظر بگیرد و جزای نقدی معادل پنجاه‌میلیون ریال می‌باشد که در این مورد دست قاضی در تعیین میزان جزای نقدی مناسب با عمل ارتکابی بسته بوده و فقط همین میزان را باید در حکم خود برای مرتكب جرم در نظر بگیرد. همچنین با توجه به متن قانون باید مجازات حبس و جزای نقدی توأماً صادر شده و به‌اصطلاح مجازات حبس و جزای نقدی مقرر در این ماده یک مجازات محسوب شده و قاضی نمی‌تواند فقط یکی از مجازات‌های حبس یا جزای نقدی را برای مرتكب صادر نماید.

یکی دیگر از قوانینی که به استناد آن می‌توان به مقابله با نقض حقوق اسرار تجاری پرداخت، قانون جرائم رایانه‌ای می‌باشد. در این قانون انتشار یا در دسترس دیگران قراردادن اسرار متعلق به دیگری مورد جرم‌انگاری قرار گرفته و برای آن مجازات نیز تعیین شده است.

ماده ۱۷ این قانون مقرر می‌دارد: «هر کس به وسیله سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد، به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از ندویک‌روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

عمل فرد مرتكب در این ماده افشاء صوت یا تصویر یا فیلم خانوادگی و خصوصی یا اسرار متعلق به فرد یا در دسترس قراردادن این اسرار بدون رضایت صاحب آن، آن‌هم با استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی است. به عبارتی این ماده، هم به بیان موارد مورد حمایت پرداخته و وسیله ارتکاب جرم را به‌طور انحصاری مشخص کرده و مواردی که این صوت یا تصویر یا اسرار بدون استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی مورد تجاوز قرار گیرد را از شمول این ماده خارج ساخته است. با توجه به اینکه در این ماده پس از بیان مصادیقی از اعمالی که می‌تواند جرم محسوب شود، از عبارت اسرار دیگری استفاده شده است، لذا می‌توان اسرار تجاری را نیز مشمول حمایت خاص این ماده قرار داد، مخصوصاً که افشاء اسرار تجاری در مقایسه با سایر اسرار می‌تواند ضرر

بتواند یک حق شخصی و امتیاز خصوصی قانونی برای آفرینه خود کسب کند (خدمتگذار، ۱۳۹۰: ۶۵).

بنابراین باوجود ترس افشار صنعتی یا رمز و راز تجاری، از طریق نشر اجباری و قانونی که به وی تحمیل خواهد شد، ترجیح می‌دهد آفرینه خود را به ثبت برساند تا بتواند حق مالکیت صنعتی یا تجاری مزبور را ثابت کند و رقبای وی نتوانند امتیاز مزبور را به نام خود بدون داشتن حق و از طریق توسل به اقدامات مکارانه ثبت نمایند، رفع مشکل مربوط به خطر افشاری اسرار در راستای ثبت آفرینه صنعتی یا تجاری، نیاز به یک راه حل منطقی و قانونی دارد. به طور مثال می‌توان به ثبت اختراع و اخذ گواهی نامه اختراع اشاره کرد که برای ثبت اختراع، لازم است اطلاعات اساسی موضوع اختراع، به مرحله ثبت اختراق اعلام گردد و اگر این اطلاعات اساسی جزء اسرار موضوع اختراق باشد و مراتب برای اطلاع عموم آگهی گردد، اسرار مزبور افشای خواهد شد، ولی باید اصولاً اسرار یک اختراق به صورت محترمانه بایگانی و از دسترسی دیگران مخفی بماند که این اختفاء گاهی اطمینان‌بخش نیست.

البته قانون‌گذار فرانسه از اسرار مهارت‌های تجربی و فنی پشتیبانی کرده و برای تجاوز به آن‌ها ضمانت اجرایی قائل شده است.

تعریف دیگری که از اسرار ساخت به عمل آمده، عبارت است از: خصایص فنی اصلی و مبنای ابزار و ماشین‌آلات اختراق شده به وسیله یک صنعت‌گر که بهموجب این ابزار و روش ساخت که روش مخفی است، ساخت و تولید محصول و بازدهی اقتصادی و تجاری مطلوب دور از دید رقیبان و مصرف‌کنندگان به دست آید و تا زمانی که صنعت‌گر یا تاجر، مصلحت بداند، باید این اسرار مخفی بماند و افشاء نگردد. منظور از مخفی‌ماندن، افشاء‌نشدن برای عموم و رقیبان فعالیت صنعتی، یعنی ساخت کالا و مدیریت عرضه آن در بازار اقتصادی و قلمرو تجاری است، ولی چون مدیران، کارکنان او کارگران یک مؤسسه اقتصادی یا تجاری وظیفه دارند اسرار مزبور را حفظ کنند و باید نسبت به وظیفه محوله

مصاديق متعدد دارد و دارای معیار ثابت و خاصی نیست که به آسانی بتوان آن را در متن قانون قرار داد و برای آن تعریف جامع و مانع قانونی در نظر گرفت، اما اساتید حقوق و محکم قضایی تا حدودی توانسته‌اند برای رفع مشکلات عملی تلاش لازم به عمل آورند و تعاریف مختلفی را در این زمینه ابراز دارند.

ازجمله تعاریف اسرار ساخت، عبارت از روش‌های اصلی و مبنای ای خاص در ساخت و تولید محصولات صنعتی است که بهموجب آن با اصلاح نحوه ساخت، کیفیت تولید را نسبت به محصولات مشابه موجود در بازار بالاتر ببرد و هزینه ساخت یا تولید را کاهش دهد. به‌تعبیر ساده‌تر، هم کیفیت تولید را بالاتر ببرد و هم هزینه تولید را کاهش دهد و این روش اصولی با مبنای وقتی سر و رمز و راز ساخت محسوب می‌شود که بتوان آن را دور از دسترس رقیبان نگاه داشت و آن را مخفی کرد (Marisage, 1999: 2).

البته مخفی نگاه داشتن اسرار در تمام مصاديق مالکیت صنعتی، چندان آسان نخواهد بود و گاهی تصور مخفی‌بودن اسرار امری واهم است، زیرا وقتی محصولی به بازار عرضه گردد، به رقیبان آن محصول فرست و امکان می‌دهد که روش ساخت با اوصاف و خصوصیات محصول عرضه شده را کشف و از آن در تولید محصول مشابه بهره‌برداری کند.

به عقیده بعضی از حقوق‌دانان و اساتید، اسرار یا راز و رمز تجاری و اقتصادی، به‌طور مطلق و کلی نمی‌تواند یک حق مالکیت صنعتی اختصاصی تلقی گردد. به‌عبارت دیگر، امتیازات مربوط به اسرار صنعتی یا تجاری مطلق، یک حق مالکیت تجاری با صنعتی محسوب نمی‌شود. مع‌ذلک اهمیت عملی آن قبل توجه است، زیرا از طرفی، هر منکر با آفریننده یک پدیده صنعتی، چاره‌ای ندارد و ناچار است تا مدت محدودی که امکان‌پذیر باشد، آفرینه خود را به صورت مخفی و دور از دسترس رقیبان خود نگاه دارد، در چنین حالتی قانوناً این اسرار تحت عنوان مالکیت فکری به‌معنای عام و مالکیت صنعتی به‌معنای خاص قابل حمایت نخواهد بود و از طرفی دیگر پدیدآورنده آفرینه، ناچار است راهی را انتخاب کند تا

است، ولی صرف ادعای علم و اطلاع در این زمینه کافی نیست.

مدیران و کارکنان و کارگران یک مؤسسه اقتصادی و تمامی اشخاصی که موظف به حفظ اسرار ساخت هستند، ممکن است عامل پخش، انتشار و افشای اطلاعات محترمانه باشند. همه کسانی که طراح موضوع محترمانه هستند و یا در خلق آن مداخله داشته و با طرح‌ها و نقشه‌های محترمانه را به مرحله اجرا درمی‌آورند، مورد اعتماد مؤسسه اقتصادی بوده و هستند، لذا حق ندارند اطلاعات مخفی و رمز و راز ساخت و تولید را که ارزش اقتصادی دارد و باید از دسترس عموم، خصوصاً رقبیان فعل اقتصادی دور بماند، افشاء کنند و یا نسبت به انتشار آن اقدام نمایند.

فرقی ندارد که افراد مزبور صراحتاً و براساس قرارداد، متعهد به حفاظت اطلاعات محترمانه باشند با چنین قراردادی در بین نباشد، زیرا حفظ اسرار ساخت یک مؤسسه اقتصادی، تکلیف قانونی ناشی از اعتماد صاحبان اسرار است. تشخیص مصاديق اسرار همیشه چندان آسان نیست تکلیف حفظ اطلاعات محترمانه افراد اشاره شده محدود به زمانی نیست که در یک مؤسسه اقتصادی اشتغال دارند، بلکه این تکلیف حتی وقتی که خدمت در مؤسسه مزبور را ترک کرده و در خدمت رقیب صاحب اسرار و اطلاعات محترمانه در آینده نیز تکلیف آنان در این زمینه ساقط نخواهد شد.

ممکن است افرادی از طریق سرقت اطلاعات و یا از راه جاسوسی، موفق گردند اسرار تولید و ساخت یک مؤسسه تولیدی را به دست آورده و در اختیار رقبیان مؤسسه مزبور قرار دهند و یا اقدام به افشاء و انتشار آن اسرار کنند. همچنین کسانی که از طریق شکستن قفل، شبکه‌ها و سایتهاي اینترنتی و دستیابی به رمز شبکه‌ها، موفق گردند به اسرار ساخت یا راز تجاری فعالان اقتصادی، به نفع خود یا دیگران دسترسی پیدا کنند، این افراد نیز باید مجرم شناخته و به مجازات اعمال ارتکابی محکوم گردند.

وفادار باشند، لذا اطلاع آن‌ها از اسرار ساخت یا رمز و راز تجاری، افشای اسرار محسوب نخواهد شد.

بنابر مراتب مزبور و با توجه به ماده ۷-۱۵۲ قانون کار در فرانسه برای وقوع جرم افشای اسرار تولید و ساخت تحقق شرایط زیر ضروری است:

شرط نخست وقوع جرم، این است که اسرار و رموزی به‌طور محقق به‌طور محقق وجود داشته باشد. اسرار ساخت همان‌طور که اشاره شد، روش‌های اصلی و مبنای مخفی و محترمانه‌ای است که در تولید محصولات باکیفیت خام، نقش دارد و دسترسی به این روش از طریق ملاحظه ظاهر یا تجزیه مواد تشکیل‌دهنده آن مقدور نباشد و در اختفای آن، اقدامات متعارف به عمل آمده باشد، بنابراین اگر اسرار ساخت با عرضه محصول به بازار قابل دستیابی باشد، به عنوان رمز تولید محسوب نمی‌شود تا افشای آن جرم تلقی گردد.

شرط دوم در اختیار عموم یا رقبیان فعالیت‌های اقتصادی و تجاری قراردادن اسرار و رمز و راز ساخت محصول و آشکارکردن آن است. تفاوتی ندارد که دادن اطلاعات محترمانه به اشخاص ثالث به‌طور مستقیم باشد و یا انشای اسرار به‌طریق غیرمستقیم مانند درج اسرار در مطبوعات و امثال آن صورت گیرد. افشاء‌گر و آشکارکننده رموز یا اسرار، باید عالم‌آمدهاً مرتکب این اقدام شده باشد، بنابراین اگر کسی با قصد متقلبه و یا به قصد خررzedن به صاحب اسرار ساخت و یا سودجویی و امثال آن، اسرار ساخت یک مؤسسه صنعتی را آشکار کند یا اقدام به افشای آن نماید، مجرم محسوب خواهد شد و هرگاه کسی در اثر سهل‌انگاری یا اشتباه و یا غفلت و بی‌دقیقی با بی‌توجهی، سبب انشای اسرار ساخت گردد، چون قصد مجرمانه نداشته، عامل مزبور مجرم تلقی نمی‌شود. همچنین اگر کارگری اطلاع نداشته باشد که موضوعی جنبه محترمانه داشته و آن را افشاء کند، مرتکب جرم نشده است. در این زمینه اصل، عدم علم و اطلاع ولی با هر دلیلی خلاف اصل عدم، یعنی وجود علم و اطلاع قابل اثبات است، یعنی اماره یا اصل مزبور جنبه نسبی داشته و مطلق نخواهد بود. بنابراین خلاف این اصل قابل اثبات

حمایت‌های پیشین پایان داده شد. لازم است که در شرایط کنونی در پی نصوصی دیگر برای حمایت کیفری از نقض علائم تجاری در این قانون بود. بهطور کلی جرائمی که در این قانون، در مورد علائم تجاری متصور می‌گردد را می‌توان بدین شرح برشمرد: ۱- جعل و استفاده از علامت تجاری مجموع؛ ۲- استعمال غیرمجاز علائم تجاری؛^{۳)} کلاهبرداری.

در مورد اینکه اگر فردی قبل از ثبت علامت تجاری توسط صاحب و استفاده کننده آن، علامت مزبور را ثبت کند، آیا عنوان مجرمانهای بر این عمل بار می‌شود یا خیر یا بیان دیگر آیا این عمل را می‌توان سرقت علامت تجاری دانست یا خیر، ق.ث.ا.ط. در این مورد ساكت بوده و متعرض امری نشده است، ضمن اینکه نمی‌توان علامت تجاری را به معنای واقعی کلمه مال دانست و ثبت آن توسط فرد دیگر را ریایش قلمداد کرده و درنتیجه عمل مزبور را سرقت دانست، «اما به نظر می‌رسد که استفاده کننده مقدم، حق اعتراض داشته و با اثبات سابقه استفاده خویش از علامت مزبور، صدور حکم ابطال سند ثبت علامت تجاری معتبر عنه را خواستار شود، چراکه ثبت علامت تجاری که قبلاً مورد استفاده بوده، از مصاديق رقابت مکارانه تجاری محسوب می‌شود، درنتیجه در صورت اعتراض استفاده کننده، دادگاهها مکلفاند مطابق با اصول کلی حقوقی (منع رقابت مکارانه) و معاهدات بین‌المللی که دولت ایران به آن پیوسته، به اعتراض رسیدگی و درصورت ثبوت ادعا حکم مقتضی صادر نمایند» (اسلامی، ۱۳۸۸: ۹۵-۹۶).

۲-۱-۳- ضمانت کیفری نقض علائم و نامهای تجاری در قانون تجارت الکترونیک

در حقوق ایران برای مبارزه با سوءاستفاده کنندگان از نام و نشانهای اینترنتی در موردی کاملاً خاص و استثنایی اجرای کیفری در نظر گرفته شده است. ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ در این زمینه چنین می‌گوید: «بهمنظور حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و تشویق رقات‌های مشروع در بستر مبادلات الکترونیکی، استفاده از علائم تجاری بهصورت نام دامنه و یا هر نوع نمایش برخط علائم تجاری که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالا و خدمات شود، منوع و مختلف به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.»

۳- ضمانت کیفری نقض علائم و نامهای تجاری در حقوق ایران و فرانسه

در این قسمت، ضمانت کیفری نقض علائم و نامهای تجاری در حقوق ایران و فرانسه بررسی می‌شود.

۱-۳- ضمانت کیفری نقض علائم و نامهای تجاری در حقوق ایران

مطابق ماده ۶۱ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶: «هر شخصی که با علم و عمد مرتكب عملی شود که طبق ماده ۱۵، ۲۸ و ۴۰ نقض حقوق بهشمار آید یا طبق ماده ۳۷ عمل غیرقانونی تلقی شود، مجرم شناخته شده و علاوه‌بر جبران خسارت به پرداخت جزای نقدی از دهمیلیون (۱۰/۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰) ریال یا حبس تعزیری از نودویک روز تا ششم‌ماه یا هر دوی آن‌ها محکوم می‌شود.»

مطابق با ماده ۳۱ و ۴۰ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ حقوق ناشی از علامت منوط به ثبت علامت تجاری است و استفاده از یک علامت تجاری به کسی تعلق دارد که آن علامت را مطابق مقررات به ثبت رسانده باشد. باوجود این، مطابق بند «ه» ماده ۳۲ ق.ث.ا.ط. (۱۳۸۶) «علامت معروف» قابل حمایت دانسته شده‌اند، لیکن این حمایت را می‌باشد حمایت ناقص پنداشت، چراکه مطابق ماده ۴۰ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ پیش‌شرط بهره‌مندی از حقوق مربوط به علائم تجاری و به خصوص حقوق جزایی مندرج در ماده ۶۱ قانون ثبت اختراقات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ ثبت علائم تجاری است. سوءنیت (علم و عمد) ناقص حقوق دارنده علامت تجاری نیز ضروری است.

۱-۱-۳- ضمانت کیفری نقض علائم و نامهای تجاری در قانون مجازات اسلامی

در بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی ۱۳۶۲، در قالب ماده ۱۲۲، ۱۲۳ و ۱۲۴، مجازات‌هایی برای متاجوزین به علائم تجاری در نظر گرفته شده بود. در سال ۱۳۷۵ با تصویب بخش تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده به

نظر می‌رسد در این صورت نیز موجبات اغفال و گمراهی مردم فراهم خواهد شد.

۳-۲- ضمانت کیفری نقض علائم و نام‌های تجاری در حقوق فرانسه

ضمانت اجرای کیفری تجاوز به حقوق ناشی از نام بازرگانی و رقابت غیرقانونی یا متقلبانه و تقليد و غصب، در فرانسه، طبق مواد ۲۱۶-۹ و ۲۱۷-۱ قانون مصرف، دو سال حبس و یک هزار تا دویست و پنجاه هزار فرانک فرانسه (معادل آن یورو) جریمه یا یکی از این مجازات‌ها در نظر گرفته شده است، به‌تعییر دیگر استفاده از نام تجاری دیگری به هر طریقی که باشد، بدون کسب اجازه جرم محسوب و مرتكب مجازات خواهد شد اگر کسی از نام تجاری و بازرگانی تاجری یا مؤسسه تجاری سوءاستفاده کرده و با تحریف و تقليد روی اجناس و تولیدات صنعتی با محصولات کشاورزی خود یا متعلق به دیگران نام تجاری مزبور را استعمال کند، سوءیت وی مفروض تلقی می‌شود و نیاز به اثبات از جانب مدعی ندارد، ولی کسانی که کالاهای با مارک با نام تجاری تقلیل را می‌فروشند و یا در معرض فروش قرار می‌دهند، فرض بر حسن نیت آن‌ها است و خلاف آن را مدعی باید ثابت کند.

درخصوص فریب و گمراهی یا اغفال عموم و خطر اختلاط یا ایجادشدن حالت اشتباه در مشتریان یک محصول ارزیابی و به‌اشتباه‌افتدان یک مشتری معمولی و متوسط کفایت می‌کند، یعنی نیاز به دقت زیاد ندارد و همین معیار را رویه قضایی فرانسه کافی دانسته و تولید محصولات مشابه با آرم و نشانه‌های فریبنده را تخطی به حقوق شرکت با نام و با مارک و حتی تابلو آن شرکت تلقی کرده است. اصولاً تجاوز به نام شرکت تجاری، شامل تجاوز به مجموع علائم مشخصه آن شرکت و انواع فعالیت آن است، بهنحوی که اگر فعالیت شرکتی یا شخص ثالثی، مشابه فعالیت شرکت دارای نام معین نباشد و محصولی مشابه شرکت اصلی تولید نکند، تجاوز تحقق پیدا نمی‌کند، زیرا فریب و گمراهی و فریب مشتریان مصدق نخواهد داشت، ولی اگر تجاوز به نام یک شرکت تجاری، باعث ورود لطمہ به اعتبار شرکت مزبور باشد، جدای از هرگونه رقابت اقتصادی، نقض حقوق آن

ماده ۷۶ همین قانون در زمینه مجازات نقض علائم تجاری به‌صورت نشانی یا نام اینترنتی یا هر نوع نمایش برخط، علائم تجاری که سبب گمراهی افراد و دچار اشتباهشدن آنان در زمینه اصالت کالاها یا خدمات گردد، چنین می‌گوید: «متخلفان از ماده ۶۶ این قانون به یک تا سه سال حبس و جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰۰/۰۰۰) ریال تا یک صد میلیون (۱۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهند شد.»

«باتوجه به مفاد مواد ۶۶ و ۷۶ قانون تجارت الکترونیکی مذکور، سوءاستفاده از علائم تجاری به‌صورت نام دامنه یا استعمال علائم تجاری دیگران به‌شکل نشانی اینترنتی از طرف دیگری، در صورتی جرم و مختلف مجازات می‌شود که دارای شرایط زیر باشد: ۱- نام اینترنتی با نام دامنه با علامت با علائم تجاری، یکسان و مشابه باشد؛ ۲- نشانی اینترنتی باعث فریب و گمراهی افراد نسبت به اصالت کالا یا خدمات منظور نظر آنان گردد و یا آنان را دچار اشتباه کند، یعنی تصور علمی برای مصرف‌کنندگان، کالای اصلی و یا خدمات اصیل به وجود آورد، بهنحوی که مشتریان به تصور کالای اصلی یا خدمات اصیل به کالا یا خدمات بدیلی روی آورند و به سمت این نوع کالا و خدمات کشیده شوند؛ ۳- صاحب نشانی اینترنتی با نام کامپیوتری کالا یا خدماتی مشابه کالای اصلی با خدمات اصیل و ایجاد شبیه در ذهن مصرف‌کنندگان، از این اقدام سود ببرد» (خدمتگذار، ۱۳۹۰: ۵۴).

بالاین ترتیب بدون تحقق شرایط مزبور، جرمی محقق نمی‌شود. به‌تعییر دیگر اگر صاحب نشانی اینترنتی استفاده شده از علائم تجاری دیگران فعالیتی انجام دهد که با فعالیت صاحب علامت تجاری هیچ‌گونه ارتباطی نداشته باشد، جرم محسوب نمی‌شود و صاحب علامت تجاری از ضمانت اجرای کیفری نمی‌تواند استفاده کند و گاهی نیز ممکن است حوزه فعالیت صاحب نشانی اینترنتی، حتی در قلمرو فعالیت تجاری نباشد، ولی ممکن است به شهرت صاحب علامت تجاری لطمہ وارد سازد. به‌طور مثال اگر کسی از علائم تجاری یا خدماتی دارای شهرت محلی یا منطقه یا جهانی که در تولید پارچه یا ارائه خدمات هوایی ایمنی فعالیت دارد، نام اینترنتی انتخاب و در زمینه تولید و عرضه عطایات یا ادوات کلن تلقی کند، به

تجاری بتواند از مرجع ثبت نام اینترنتی، ابطال ثبت انجامشده را خواستار گردد تا از ورود خسارات آینده جلوگیری شود و درصورت استنکاف آن مرجع، اسباب الزام وی فراهم گردد. ماده ۱۴ قانون علامت تجاری آلمان مصوب ۱۹۹۵ و قسمت ۳۰۰۴ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان آن کشور، چنین ضمانت اجرایی را برای نقض کننده حقوق علامت تجاری پیش‌بینی کرده است (Battle, 2006: 45).

طبق ماده ۷۱۱-۱ قانون مالکیت فکری و صنعتی فرانسه، علائم صنعتی، تجاری یا مارک‌های صنعتی، مارک تجاری یا مارک و علائم خدماتی، علامتی است که برای مشخص و تمایزگردانیدن تولیدات یا خدمات یک شخص حقیقی یا حقوقی به کار می‌رود (منظور تمایزگردن تولیدات یا خدمات یک شخص از تولیدات یا خدمات اشخاص دیگر است).

این علائم به اشکال گوناگون ممکن است وجود پیدا کنند. به طور مثال علائم می‌تواند از کلمات، شبه‌کلمات، نام‌های خانوادگی، نام محلی و جغرافیایی، نام مستعار، حروف، اعداد، واژه‌های اختصاری، علائم صوتی، اصوات، جملات موزیکال، علائم شکلی مثل طرح‌ها، اپیکت‌ها، مهرها، حاشیه‌ها، لفاف‌ها، هولوگرام‌ها، لوگوها، تصاویر ترکیبی، فرم‌ها، التفاظ و اختلاط رنگ‌ها در ارتباط و متناسب با تولیدات، علی‌الخصوص در عرضه خدمات، به وجود آید.

مارک‌های جمعی در ماده ۷۱۵-۱ قانون مالکیت فکری و صنعتی فرانسه به طور جداگانه عنوان شده است، طبق ماده مذکور مارک جمعی برخلاف مارک فردی یا اختصاصی مخصوص یک شخص نیست، بلکه هر شخصی با رعایت مقررات و ضوابط پیش‌بینی شده به وسیله واجدین و صاحبان علامت جمعی ثبت شده، می‌تواند با این علامت، محصولات و تولیدات یا خدمات خود را به بازار معاملات عرضه کند، مشروط بر اینکه با اوصاف و خصوصیات تصریح شده در مقررات ثبت شده، انطباق داشته باشد که در این صورت از مارک جمعی تأیید نیز می‌تواند استفاده کند (Mathely, 1994: 241).

شرکت محسوب و موجب می‌شود که شرکت مورد تجاوز، بتواند مطالبه خسارت کند و تجاوز به نام یک شرکت تجاری صاحب‌امتیاز در ردیف تجاوز به یک تابلو یا آرم تولید یا علامت تجاری است که درصورت تجاوز آن‌ها قابل اعتراف و ابطال نام شرکت ثبت شده بعدی است، اگر به ثبت رسیده باشد (Goedhuys, 2012: 45).

با این ترتیب در حقوق فرانسه، تقليد از نام یک شرکت تجاری به وسیله شخص حقیقی یا حقوقی دیگر، جعل و تزویر محسوب نمی‌شود و با تحقق شرایطی که عنوان شد، ضمانت اجرای تخلف و تقليد، ضمانت اجرای حقوقی است که سبب ابطال نام تقليدی مشابه نام اصلی و مطالبه خسارت وارد از متخلف خواهد شد و جنبه کیفری ندارد (امامی، ۱۳۹۶: ۲۳۴).

در حقوق ایران نیز استفاده از نام شرکت تجاری به وسیله شخص ثالث تحت عنوان جعل یا تزویر قابل تعقیب کیفری نیست، ولی اگر این اقدام و استفاده از نام شرکت تجاری به وسیله شرکت تجاری یا فرد دیگر سبب اغفال اشخاص گردد و ارتکاب این عمل با علم و از روی عدم باشد، جرم خاص محسوب می‌شود و متخلف علاوه‌بر جبران خسارات وارد به شرکت مورد تجاوز یا مشتریان وی، مجازات خواهد شد و درواقع نقض حقوق ناشی از نام شرکت تجاری و تجاوز به آن جرم و عامل آن مجازات می‌گردد.

در حقوق فرانسه طبق شقوق ۲ و ۳ ماده ۷۱۳ قانون مالکیت فکری و صنعتی، استفاده از مارک‌های تولیدی یا خدماتی ثبت شده بدون اجازه صاحب مارک ثبت شده، منوع است و نقض آن باعث می‌شود که صاحب مارک بتواند از نقض کننده یا اقامه دعوا، مطالبه خسارت کند، چه با سوءیت و یا با حسن نیت از علامت تولیدی یا خدماتی بدون مجوز استفاده شده باشد و نحوه تجاوز اهمیتی ندارد، لذا تجاوز به علامت هر نوع تولید از طریق تقليد از مارک و الصاق آن بر کالای تولیدی باشد یا انتخاب یک مارک یا علامت تولیدی یا خدماتی به عنوان نشانی اینترنتی و عرضه کالا یا خدمات از طریق نشانی مذبور، موجب مسئولیت مدنی است و عامل آن مکلف به جبران خسارت مادی و معنوی خواهد بود و منطقی این است که علاوه‌بر دریافت خسارات وارد صاحب علامت

مالکیت صنعتی هست و حمایت از آن در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم که منجر به توسعه اقتصادی کشور گردد، ضروری است، اما قوانین مربوط به مالکیت صنعتی از این امر مهم غافل مانده و هیچ‌گونه اشاره‌ای به این مورد نداشته‌اند و چاره‌ای نیست جز اینکه براساس سایر قوانینی که وجود دارند، این شاخه را نیز مورد بررسی قرار داد که این قوانین نیز نتوانسته‌اند آنچنانکه باید این حقوق را مورد حمایت قرار دهند. رفع این خلاً قانونی از آنجا که امروزه تجارت امری فraigir و بین‌المللی شده و لازم است که اسرار تجارتی هر تاجر مورد حمایت قرار گیرد تا بتواند در توسعه اقتصادی مؤثر واقع شود، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. نقص مهم دیگر در قوانین مربوط به حمایت از اسرار و علائم تجاری ناکافی بودن ضمانت اجراهای مقرر در این قوانین در تضمین حمایت از حقوق افراد می‌باشد. از آنجا که در این شاخه از حقوق مالکیت صنعتی، با حقوق مربوط به مخترعین، صاحبان طرح‌های صنعتی و علائم و نام‌های تجاری روبرو هستیم و نقش پررنگ این افراد در توسعه صنعت و تکنولوژی بر هیچ کسی پوشیده نیست و به عبارتی می‌توان بیان کرد که عامل پیشرفت صنعت و تکنولوژی یک کشور در مقایسه با کشور دیگر دقیقاً به همین ایده‌ها و افکار مخترعین و تاجران وابسته است، بنابراین ضروری است که حمایت‌هایی که یک جامعه از حقوق این دسته از افراد می‌نماید، قاطعانه بوده و از شدت بیشتری برخوردار باشد تا بتواند سد محکمی در برابر متاجوزین به این حقوق مؤثر باشد. بنابراین ضروری است که در این راستا در قوانین موجود اصلاحاتی صورت گرفته و ضمانت تحت پوشش قراردادن همه زیرشاخه‌های مالکیت صنعتی، ضمانت اجراهای مناسبی نیز برای حمایت از این زیرشاخه‌ها در خود جای داده باشد.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

در ماده ۱ قانون سابق ثبت علائم تجاری ایران مصوب ۱۳۱۰، علائم صنعتی و تجارتی بهطور مستقل تعریف نشده بود و در ضمن بر شمردن تعدادی از عوامل سازنده علائم و بعضی از مصاديق آن‌ها به ذکر خصوصیات و آثار علائم تجارتی و صنعتی پرداخته بود. همان‌طور که اشاره شد، از علائم خدماتی نیز ذکری یا اشاره‌ای به میان نیامده بود. در ماده ۱-۷۱۱ به بعد قانون مالکیت فکری و صنعتی مصوب ۱۹۹۲ فرانسه نیز به ذکر عوامل تشکیل‌دهنده علائم صنعتی، تجارتی و خدماتی اکتفا گردیده است و ضمن احصای عوامل سازنده مارک به خصوصیات و آثار علائم مذکور اشاره شده و از مارک تجارتی، صنعتی و خدماتی تعریف قانونی به عمل نیامده است که علت آن شاید بی‌توجهی قانون‌گذار فرانسه به موضوع یا بداهت امر بوده باشد (اماگی، ۱۳۹۶: ۲۵۶)، البته وجود تعریف قانونی، می‌تواند از ایجاد مشکلات عملی و تفاسیر مختلف و متعارض بین حقوق‌دانان و قضات جلوگیری کند.

نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که براساس دیدگاه بسیاری از فقهاء، حقوق مالکیت فکری پذیرفته شده، لذا امکان دخالت حقوق کیفری در حمایت از این نوع حقوق و مالکیت وجود دارد. در حقوق ایران، اما یکی از انتقاداتی که بر قوانین مربوط به مالکیت صنعتی وارد است، بحث عدم تعیین ضمانت اجرای مناسب برای حمایت از اسرار تجارتی است. این در حالی است که در حقوق فرانسه به صورت شفاف و مشخص، مجازات حبس و جزای نقدی عمده‌تاً سینیگن برای نقض اسرار و علائم تجارتی تعیین شده است. در مورد قوانین مربوط به مالکیت صنعتی نیز، گذشته از عدم وجود قانونی جامع و مستقل که بتواند همه زیرمجموعه‌های این شاخه حقوقی را یکجا تحت حمایت قرار دهد و قضات و صاحبان حق را از مراجعة به قوانین مختلف جهت یافتن حقی که برای این افراد منتصور است، بی‌نیاز سازد و جلوی تشیت آراء نیز گرفته شود و نیاز مبرم به تصویب چنین قانون جامع و واحدی، اشکالات و نقایص مهمی وجود دارد، از جمله این اشکالات می‌توان به فقدان هرگونه حمایت صریحی از اسرار تجارتی اشاره کرد. علی‌رغم اینکه اسرار تجارتی جزء مهم‌ترین زیرشاخه‌های

- جاویدنیا، جواد (۱۳۸۶). «تقد و بررسی جرائم مندرج در قانون تجارت الکترونیک». *فصلنامه حقوقی دادگستری*، ۵۹: ۱۲۵-۱۸۰.

- حکمت‌نیا، محمود (۱۳۸۶). *مبانی مالکیت فکری*. چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

- خدمتگزار، محسن (۱۳۹۰). *فلسفه مالکیت فکری*. چاپ اول، تهران: نشر میزان.

- خوبی، سیدابوالقاسم (۱۴۱۹). *مصباح الفقاهه*. جلد دوم، چاپ اول، قم: نشر الفقاهه.

- صدر، سیدمحمدباقر (۱۴۱۷). *اقتصادنا*. چاپ اول، بیروت: مکتبه الاعلام الاسلامی.

- نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین (۱۳۸۴). *سیاست جنایی (گزیده مقالات آموزشی برای ارتقای دانش دست‌اندرکاران مبارزه با مواد مخدر)*. جلد دوم، چاپ سوم، تهران: انتشارات سلسیبل.

- نراقی، ملأ‌احمد (۱۴۰۸). *عوائد الایام*. چاپ اول، قم: انتشارات بصیرتی.

ب. منابع انگلیسی

- Battle, M; Bailie, M; Hagen, E; Donovan, J & Dubose, M (2006). *Prosecuting Intellectual Property Crimes; US Department of Justice*. 3rd ed., Published by the Office of Legal Education Executive Office for United States Attorneys.

- Goedhuys, M (2012). *The Impact of Innovation Activities on Productivity and firm Growth: Evidence from Brazil*. Maastricht Economic and Social Research and Training Centre on Innovation and Technology, UNU-MERIT Working Papers No.002.

- Marisage, V (1999). *Le Secret et le Droit: Contribution A L'étude de la Notion D'information*. 1st ed., Villeneuve d'Ascq: Atelier National de Reproduction des Thèses.

- Mathely, M (1994). "Chavanne (Marques Collectives et de Certification)". In *la Directive ne Crée Pas la Marque Collective Simple au Regard du Droit Français*.

سهم نویسنده‌گان: در این پژوهش، نویسنده اول به عنوان نویسنده مسؤول و نویسنده بعدی به عنوان همکار می‌باشد.

تشکر و قدردانی: لازم است از تمام کسانی که در تدوین این مقاله ما را یاری رسانده‌اند، قدردانی نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی و عربی

- اسلامی، شیرزاد (۱۳۸۸). «افشا و سرقت علامت تجاری آثار حقوقی استفاده از یک علامت قبل از ثبت آن». *فصلنامه قضایوت*، ۵۷: ۵۴-۵۶.

- اصفهانی (شیخ الشریعه)، ملافتح‌الله (۱۴۱۰). *مسئله لا ضرر*. چاپ اول، قم: دفتر نشر اسلامی.

- اصفهانی (مجلسی اول)، محمدتقی (۱۴۰۶). *روضه المتقین فی شرح من لا يحضره الفقيه*. جلد دهم، چاپ دوم، قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانبور.

- اصفهانی، محمدحسین (۱۴۱۸). *حاشیه کتاب المکاسب*. چاپ اول، جلد چهارم، قم: آنوار الهدی.

- امامی، اسدالله (۱۳۹۶). *حقوق مالکیت صنعتی*. چاپ دوم، تهران: انتشارات میزان.

- انصاری، شیخ‌مرتضی (۱۳۷۵). *مکاسب*. چاپ سوم، تبریز: نشر اطلاعات.

- انصاری، شیخ‌مرتضی (۱۴۱۴). *رسائل فقهیه*. چاپ اول، قم: نشر کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری.

- انصاری، شیخ‌مرتضی (۱۴۱۴). *رسائل*. چاپ سوم، قم: انتشارات اسماعیلیان.

- ایروانی، محمدرضا (۱۳۷۴). «حق ابتکار در فقه اسلامی مقارن». *فصلنامه مفید*، ۴: ۲۱۸-۲۲۴.

- پورسیت، بهزاد (۱۳۸۶). «قانون تجارت الکترونیک و نوآوری‌های آن». *فصلنامه حقوقی دادگستری*، ۵۹: ۴۹-۵۲.